

MENADŽMENT TRANZICIONIM PROCESIMA U FUNKCIJI ODRŽIVOG RAZVOJA

Jelena Avakumović¹, Rade Tešić², Danijela Karić³

Originalni naučni rad
УДК: 005.591.4
502.131.1

doi: 10.5937/OdrRaz2101007A

Rezime

Savremeni svet se nalazi na novoj istorijskoj prekretnici (prelaz iz industrijskog u postindustrijsko ili informatičko društvo). To se danas najčešće označava kao prelazni ili tranzicioni period. Međutim, ovaj proces se često redukuje kao prelaz planskih privreda bivših socijalističkih zemalja na tržišne privrede i prelaz njihovih autoritarnih društvenih sistema na demokratska društva.

Savremeni prelazni, odnosno tranzicioni period predstavlja period ostvarivanja treće naučno-tehnološke revolucije (biotehnologija, robotika, informatika, novi materijali, osvajanje kosmosa i mora u proizvodne svrhe), koja menja i proizvodne snage i odnose proizvodnje.

Naime, sve to dovodi do nove organizacije proizvodnje, novog tipa i nosioca upravljanja proizvodnjom, menja značaj i ulogu svojine, faktora proizvodnje, prirodu raspodele, te time nagoveštava stvaranje novog tipa društvenih odnosa. Ostvaruje se proces socijalizacije, humanizacije, nove integracije, razvijaju se nove tehnologije, ali i novi kvalitet života. On se ogleda u transformaciji kapitalističkog i realsocijalističkog načina proizvodnje u novi način proizvodnje. Ovu prelaznu etapu nazivamo savremenim prelaznim ili tranzicionim periodom.

Ključne reči: Menadžment, tranzicija, održivi razvoj

Uvod

Savremeni prelazni ili tranzicioni period (Galbrajt, 1990) se umnogome razlikuje od ranijih prelaznih perioda. On označava smenu industrijske

¹ Fakultet za menadžment, Sremski Karlovci, Njegoševa 1a, 21205 Sremski Karlovci, R. Srbija, e-mail: jelena.avakumovic@famns.edu.rs

² Rade Tešić, Srpske šume Doboj, Kneza Lazara 16, 74000 Doboj, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

³ Danijela Karić, Univerzitet za poslovne studije, 78000 Banja Luka, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

tehnologije informacionim tehnologijama i nagoveštaj novog tipa društvenih odnosa (nastanak novog načina proizvodnje)(Rosenberg, 1976).

Drugim rečima, savremeno ljudsko društvo u mnogim svojim elementima nalazi se u prelaznom (tranzicionom) periodu. On je karakterističan za sve zemlje sveta, kako visoko razvijene kapitalističke zemlje, tako i bivše socijalističke zemlje i zemlje u razvoju (nerazvijene zemlje). U osnovi se pokazuje tačnom činjenica da nivo razvoja proizvodnih snaga opredeljujuće (ne jedino) utiče na nivo razvoja odnosa proizvodnje, a time i na konstituisanje (razvoj) odgovarajućeg načina proizvodnje. Ovde se potvrđuje tačnom i činjenica da je neophodno pronaći „optimalni” način proizvodnje(Tinbergen, 1965) za dati nivo razvoja proizvodnih snaga. To se danas ogleda u kombinaciji kapitalističkog i etatističkog načina proizvodnje, posebno plana i tržišta, kao osnovnih alokativnih mehanizama. Suštinu ovog procesa čini izmena značaja faktora proizvodnje. Primat ne pripada više vlasništvu nad sredstvima za proizvodnju, već znanju, veštini, intuiciji čoveka i sl. Nauka postaje nova proizvodna snaga koja preuređuje ekonomiju, menja strukturu zaposlenog stanovništva (smanjuje zaposlenost u poljoprivredi, industriji, itd, a povećava zaposlenost u uslužnom sektoru: saobraćaj, turizam, nauka, obrazovanje). **Ekonomiju roba zamenjuje informaciona ekonomija. Stoga se govori o kraju jednog istorijskog perioda i podizanju društva na novi, viši nivo u pravcu oslobađanja i razvoja svestrane, slobodne ličnosti čoveka.**

Radnici mogu da kupuju akcije preduzeća u kojem su zaposleni tako da su, s jedne strane neposredni proizvođači, a s druge strane suvlasnici istog preduzeća. Pored toga u savremenom društvu se razvija radnička participacija u upravljanju, radi veće zainteresovanosti radnika za uspešnije poslovanje preduzeća. U tom smislu se formiraju upravni odbori, proizvodni saveti; nadzorni odbori, radnički saveti, vrši se kolektivno pregovaranje o visini najamnine (plate), razvija se sistem „učesća u deobi profita.” Sve to ukazuje na bitno izmenjen položaj radnika u odnosu na klasični kapitalizam, tako da se danas i upotrebljavaju novi nazivi; narodni kapitalizam, slobodno društvo i korporativni kapitalizam, postindustrijsko društvo, novi socijalizam (Galbrajt) i sl.

U svakom slučaju, danas u savremenom svetu, dominiraju dva načina proizvodnje: kapitalistički i etatistički. Oni uporedo koegzistiraju, ali se i prožimaju i jedan na drugog utiču. U stvari, danas se sve više potvrđuju teorija **konvergencijasavremenih društvenih sistema**, tj. državnog kapitalizma i državnog socijalizma. Neki autori to objašnjavaju kao proces kapitalizacije socijalizma i socijalizacije kapitalizma.

Ovaj proces je uslovljen time što se oba danas vladajuća društvena sistema zasnivaju na industrijskoj osnovici proizvodnje i njoj odgovarajućoj podeli rada, klasnoj podeli društva, ubrzanom naučno-tehnološkom razvoju, dominaciji znanja i preduzetništva, umesto svojine, narastanja „srednje klase” menadžera. Moris Diverže objašnjava ovaj proces na sledeći način: „Ali i jedne i druge (misli se na Zapadne i Istočne zemlje) izgleda da idu prema socijalizmu dvojakim kretanjem: liberalizacijom na Istoku, socijalizacijom na Zapadu. Da će se to dvojako kretanje sukobljavati sa ogromnim preprekama, da će biti vrlo dugo, da ono sadrži mnogo povrataka unazad - to je verovatno. Ali, ono izgleda nezadrživo.”(Duvenger, 1964) Tako je danas teorija konvergencije dva vladajuća društvena sistema (kapitalizam i državni socijalizam) uglavnom prihvaćena u teoriji i praksi.

Drugim rečima, **savremeno društvo** u mnogim svojim elementima predstavlja **prelazni period** koji se karakteriše mešovitim društvenom strukturom, mešovitim privredom, pluralizmom svojinskih oblika, političkom demokratijom, značajnom ulogom i države i tržišta u ekonomskom sistemu, sa značajnom afirmacijom uloge i samostalnosti neposrednih proizvođača (akcionarstvo, sindikati, socijalna sigurnost) relativnom samostalnošću proizvodno-poslovnih subjekata.

Razliku predstavlja i to što se transformacija prethodnih načina proizvodnje ostvarivala u okviru privatne svojine i klasne podele društva, a savremena transformacija odvija se na bazi pluralizma oblika svojine i pluralističkog društva (različiti slojevi, grupe, pokreti i sl.).

Protivrečnosti tranzicionih procesa i njihovo različito teorijsko objašnjenje

Vrlo agresivno i naredbodavno, propagira se da je izlaz iz ovog ćorsokaka u kojem se našla privreda i društvo u celini - povratak u kapitalizam, privatnu svojinu i liberalno tržište(Babić, 1994). Ovo rešenje je, nažalost, izabrano kao zvanično i od strane država nametnuto u gotovo svim bivšim tzv. realsocijalističkim zemljama, pa velikim delom i u našoj zemlji. Međutim, ono do sada nije dalo pozitivne rezultate, već je situaciju pogoršalo, učinilo složenijom i društveno sve napetijom. Zato sve više dolazi do otrežnjenja u navedenim zemljama, do zakonskog zaustavljanja tih procesa (Češka, Slovačka), do ponovnog društveno-političkog zaokreta u nekim zemljama (Poljska, Bugarska, Mađarska), do narastanja socijalnog bunta. Zbog toga se zahtevi za brzu i безусловnu privatizaciju danas sa pravom upoređuju sa boljševičkim zahtevom za kolektivizaciju posle 1917. godine u SSSR-u, odnosno, sa istim zahtevima posle Drugog svetskog rata u zemljama istočne Evrope i kod nas, samo sa drugim predznakom. To se u zapadnom razvijenom svetu naziva neoboljševizam. Da bi se ubrzao proces privatizacije društvenog

i državnog kapitala, zahteva se čak i njegova besplatna raspodela svim punoletnim članovima date društvene zajednice, što predstavlja novi vid uravnilovke. Zato, poznati ruski ekonomista Popov upozorava: „Privatizacija putem sveopšte besplatne podele je nerazumna. To dovodi do ogromnog rasipanja kapitala, gubljenja upravljanja i kontrole nad vlasništvom, vodi nestanku pravog domaćina, a postaje veoma neizvesno za inostrane investitore.”(Ignjatijević i dr., 2020)

Dakle, celokupni prelaz iz XX u XXI vek zahteva nova rešenja i nove oblike, kako u privredi, tako i u društvu. Savremeni nivo tehnike i tehnologije, organizacije proizvodnje, zahteva novo strukturiranje svojinskih oblika između rada i kapitala, dominaciju informacije, znanja, sposobnosti čoveka i sl. Ljudski kapital postaje najskuplji i nezamenljivi kapital današnjice. Stoga je vraćanje tzv. prvobitnoj kapitalističkoj akumulaciji kapitala društveni nonsens na početku XXI veka. Zahtev za brzu i bezuslovnu privatizaciju koja bi bila i zakonski sankcionisana nije ništa drugo nego zahtev za tzv. prvobitnu kapitalističku akumulaciju kapitala sprovedenu tokom XVII i XVIII veka(Janjetović, 2015).

Raznovrsnost svojinskih oblika je civilizacijska tekovina i potreba savremenog društva. S druge strane, kako je moguće razvijati modernu tržišnu privredu kojoj je neko sa strane (država, intelektualna elita), unapred propisao svojinski oblik, a time i način njenog reprodukovanja i oplođivanja(Petrović, 2020). Da li je svim oblastima i granama delatnosti primeren jedan te isti oblik svojine: npr, kod železnice i ugostiteljske radnje, kod velike hidrocentrale, atomske centrale, trgovinske radnje i samousluge, dok u zemljama sa najrazvijenijom tržišnom privredom postoji veoma jak državni sektor (iznosi preko jedne trećine privrede). Dakle, reduciranje svih oblika svojine na jednu jedinu - privatnu, predstavljalo bi nasilje nad stvarnim životom i savremenom tržišnom privredom. To je nova-stara dogma kojoj su, nažalost, podlegle sve realsocijalističke zemlje, a kod nas se veoma agresivno i neistorijski zastupa od jedne grupe glasnih i veoma agresivnih ekonomista, koje zbog njihovog čestog nastupa u masmedijima nazivaju estradnim ekonomistima.

Društvenu institucionalizaciju procesa tranzicije planske u tržišnu privredu predstavlja utvrđivanje društvenih ciljeva, kriterijuma, metoda i sredstava tranzicije. Tržišnu institucionalizaciju procesa tranzicije predstavlja razvoj finansijskog tržišta (tržište novca, tržište kapitala, tržište hartija od vrednosti, tržište novčane berze, animiranje penzijskih fondova, zdravstvenih fondova, raznih fondova osiguranja u ove svrhe, inokapitala i dr.).

Britanski ekonomisti posebno naglašavaju značaj razvoja tržišta kapitala, izmenu sistema upravljanja i povećanje efikasnosti rukovodstva preduzeća. U

Velikoj Britaniji se proces transformacije državne svojine vršio isključivo preko finansijskog tržišta, odnosno preko hartija od vrednosti, dakle, ne pod državnom prinudom, a još manje besplatno, kako zagovaraju neki kod nas. Stavove o brznoj privatizaciji u zemljama istočne Evrope (šok terapija) preuzeli su od Amerikanca Džefri Saksa, te je to nazvano „saksizam”. Saksovo učenje u pomenutim zemljama dovelo je do šoka, ali je izostala terapija (Vujić, Dabetić, Erić, & Đokić, 2021).

Zahtevi za privatizacijom svega postojećeg u privredi i društvu jednostavno nisu mogući. Istorija dosadašnjeg razvoja, a i buduća predviđanja to potvrđuju. **Prvo**, čovek je društveno biće i samo u zajednici sa ostalima može da opstane, pa otuda i njegova delatnost (privređivanje) ne može biti izolovano (privatizovano). **Drugo**, svojina je dati društveni odnos koji se menja kao i svi drugi društveni odnosi. Stepen razvoja proizvodnih snaga, podela rada, oblici organizacije društvene proizvodnje, uslovljavaju i određeni oblik svojine. Privatna svojina nije bila početni, niti je danas jedini mogući oblik svojine. Naprotiv, sa razvojem društvenih proizvodnih snaga i ljudskog društva uopšte, razvijaju se i menjaju i sami oblici svojine (zadružna, akcionarska, mešovita, državna, naravno i privatna) (Avramović, & Đukić, 2020). **Treće**, dosadašnji razvoj privrede i društva, pokazuje da se menja uloga i značaj pojedinih faktora, kriterijuma, pokazatelja u proizvodnji, pa se menja i uloga i značaj svojine. Po svom izvornom značenju svojina kao posedovanje nečega, monopol nad nečim je statička kategorija i ona ne može opstati ukoliko se ne reprodukuje. Da bi se uspešno reprodukovala svojina, mora postojati znanje, iskustvo, veština, sposobnost, jer bez reprodukovanja, svojina bi nestala. Stoga je dosadašnji društveno-ekonomski razvoj pokazao da je na određenom stepenu razvijenosti proizvodnih snaga društva nužno došlo do razdvajanja kapital funkcije od kapital svojine, a na još višem stepenu razvijenosti odvaja se organizovanje i upravljanje proizvodnjom u zasebnu funkciju. Tu funkciju preuzimaju sposobni, obrazovani i kreativni stručnjaci (preduzetnici i menadžeri), a ne samo vlasnici kapitala. Zar to ne dokazuje da veština organizovanja i upravljanja proizvodnjom postaje značajnija od samog vlasništva, jer uspešno organizovanje i upravljanje (preduzetništvo) jeste uslov za uspešno i efikasno reprodukovanje i uvećanje svojine (kapitala), a nije uslov svojina nad njima.

Zbog toga je za razvoj savremene tržišne privrede mnogo značajnije pitanje prestrukturiranja privrede u skladu sa razvojem moderne tehnike i tehnologije i tržišnih zahteva, a ne samo reprivatizacija i rekapitulacija. To bi upravo bilo suprotno onom što čine moderne i efikasne privrede danas, kao, na primer, japanska, švajcarska, nemačka.

Stoga bi naša poruka bila: modernizacija i organizacija - nasuprot privatizacije. Pri tome, naravno, polazimo od toga da se mora znati titular imovine, kao njen zaštitnik, te bi se umesto zahteva za privatizacijom, trebalo tragati za **identifikacijom svojine**, zavisno od grane, grupacije, delatnosti, svrhe i sl (Petrović, 2020).

Sve ovo potvrđuju savremene tržišne privrede u kojima oko jedne trećine čini državna svojina (javni sektor), gde država zahvata i preraspodeljuje oko 50% nacionalnog dohotka (socijalna davanja, pomoć nerazvijenim, javni radovi, subvencije, dotacije), gde dominantnu ulogu ima akcionarska svojina, tako da krupne nacionalne i transnacionalne korporacije kontrolišu oko 70% svetskog tržišta i diktiraju uslove proizvodnje i prometa savremene (razvijene) tržišne privrede u svetu.

U vezi sa tim i akademik dr A. Dragičević u svojoj studiji kaže: „U toku je i četvrta velika promena koja zahvata vlasničke odnose i sa tim povezane upravljačke funkcije. Osiguravajuća društva ili mirovinski fondovi preuzimaju vlasništvo korporacija, pa tako klasa zaposlenih postaje njihov suvlasnik. Iz temelja se menja sam karakter vlasništva, a isto tako velike promene doživljava u skladu s tim i rukovođenje, snošenje odgovornosti, itd.

Menja se položaj uprava kompanija i novih vlasnika koji se ne mogu više rukovoditi samo kratkoročnim interesom ostvarivanja profita. Suvlasništvo zaposlenih - ostvareno neposrednom kupovinom deonica ili posrednim putem preko osiguravajućih društava ili mirovinskih fondova - favorizuje dugoročne interese razvoja preduzeća i zaposlenih suvlasnika...

Vodeći ljudi velikih svetskih korporacija redovno se sada sreću sa izrazom globalizacija. Nezamislivo postaje njihovo poslovanje bar bez približavanja merenja snaga trenda internacionalizacije. Njihova ekonomska delatnost se redovno prepliće sa sve izrazitijim međunarodnim obeležjima privređivanja koje prati preuzimanje preduzeća, osnivanje zajedničkih, zajedničko investiranje, marketinško sporazumevanje i drugo.”

Izvesnosti procesa tranzicije

Prethodna razmatranja su pokazala da je nastanak novog društva samo istorijska mogućnost, ali ne automatski i istorijska neminovnost. Za njegov nastanak neophodni su materijalni i društveni preduslovi, objektivni i subjektivni faktori. Dosadašnje predstave o novom društvu koje su se zasnivale, pre svega, na praksi razvoja realnog socijalizma, te samo na marksističkoj i kvazi-materijalističkoj teoriji razvoja ljudskog društva, pokazale su se pogrešnim.

Taj sistem treba da obezbeđuje stalno rastuće materijalno i duhovno bogatstvo, socijalnu pravdu, političku demokratiju i političke slobode. Smatra se da je na prag ovog ostvarenja stiglo ljudsko društvo na kraju XX veka, da će XXI vek biti vek novog društva i da su njegove dve centralne dimenzije: (a) razvoj ljudskih sposobnosti, proširivanje znanja i iskustva, i (b) formiranje novih ljudskih potreba i aspiracija novih vrednosnih orijentacija.

U tim novim društveno-ekonomskim uslovima materijalno i duhovno blagostanje, humanizam, demokratija, sloboda, solidarnost, socijalna pravda i jednake mogućnosti ljudi da ostvare svoje stvaralačke potencijale i interese, predstavljaju bitne komponente novog društvenog procesa. Pošto su ove vrednosti povezane sa suštinom nove alternative onda ne stoje teze o „kraju razvoja društva” (Francis Fukujama, Kraj istorije) i neophodnosti povratka kapitalizmu kao „prirodnom društvenom poretku”. To jednostavno istorijski nije potvrđeno, a praktično nije moguće. Savremeni i budući razvoj pokazuju da je „apsurdno i krajnje neznanstveno verovanje i propovedanje o kapitalizmu kao poretku koji je bitnim osobinama tokom dvadesetog veka ostao isti kao i u doba svoga procvata u prvoj polovini prošlog veka. Malo je takvog kapitalizma preostalo. Promenilo se i u najtipičnijim današnjim kapitalističkim zemljama vlasništvo nad sredstvima za proizvodnju, upravljanje dobrima i delovanjima, državno uređenje, odnosi klasnih snaga, struktura radničke klase, njezino društveno biće, ciljevi privređivanja, poduzetnička funkcija, itd. U poslednjih stotinjak godina odigrala su se tri radikalna zaokreta u razvoju materijalnih proizvodnih snaga. Paru je potisnula električna iskra i već potkraj prošlog veka široki zamah uzima naučna organizacija rada. Sredinom našeg veka dominantnom postaje naučno-tehnološka revolucija. Poslednjih desetak godina, pak, svet potresa japanska naučna bomba; prodire ona u sve pore života i mikroelektronička ga revolucija temeljito menja. Promene se prvo, kao nikad do sada, dešavaju u samom načinu proizvodnje, dakle u temeljnom odnosu svekolike zajednice - odnos ljudi prema proizvodnji i pogotovo u tome važan odnos proizvođača prema radu u samom aktu proizvodnje.”

U koncipiranju navedene ideje polazimo od toga da je u dosadašnjem razvoju izvršena značajna izmena i samog kapitalističkog načina proizvodnje, tako da je on u najrazvijenijim zemljama sveta danas mnogo bliži vrednostima novog društva, nego vrednostima ranog liberalnog kapitalizma. Zato se mora napustiti zabluda da „novo društvo i danas podrazumeva i pretpostavlja rušenje svega postojećeg i izgradnju društva na njegovim ruševinama. Umesto ovakvog istorijskog diskontinuiteta (raskida), u novoj viziji i projektu mora se prihvatiti i element kontinuiteta. U projektu novog društva primerenog ovom vremenu naglasak treba da bude ne na raskidu već na daljem razvijanju svih pozitivnih dostignuća i civilizacijskih tekovina ugrađenih u ova društva, mora

se prihvatiti i stalno uvažavati činjenica da je mnogo toga što predstavlja važne, neretko i neke od najvažnijih komponenti društvenog progressa ostvarenog u novijoj istoriji - postalo sastavni deo društvene stvarnosti upravo ovih sredina (zemalja). I ne samo što je njihov sastavni deo, već su upravo ove zemlje imale krupnu a neretko i presudnu ulogu u osvajanju ovih novih prostora u društvenom i civilizacijskom progressu u celini.”

Zaključak

Međutim, istorijski sled ne garantuje ni srećan kraj istorije, niti predodređuje tragičan rasplet. Ishod će zavisiti od znanja, sposobnosti i motivacije. Ljudi još uvek drže u svojim rukama sudbinu novog sveta. Prema tome, nastanak novog društva jeste istorijska šansa, ali ne i obavezno istorijska neminovnost. Za nastanak novog društva neophodno je da većina društva neke zajednice bude za promene. Te promene ne mogu se samovoljno izvoditi, naprotiv, tek kada se društvene protivrečnosti zaoštire do nivoa kad su one neophodne i kad je većina društva svesna te zaoštrenosti i neminovnosti promena, tada je moguće ostvariti naprednije interese društva kao celine, odnosno transformisati postojeći način proizvodnje u njegov viši oblik.

Navedene procene snažno pokreću ostvarivanje treće i prelaz u četvrtu naučno-tehnološku revoluciju. To dovodi do globalizacije svetske privrede, do neposredne proizvodnje bez ljudi i nastupa pojedinca oslobođenog od otuđenog rada motivisanog razvojem proizvodnih snaga i oblika saobraćaja sa svim ljudima sveta. Razvoj vodi ka komunikacijskom čoveku kojeg je kompjuterski integrisana proizvodnja oslobodila od svakog prirodno potrebnog rada (Stojanović, i Stanojević, 2017).

Ako se ostvari globalizacija svetske proizvodnje, ako se ukinu veliki blokovi njenog trojstva (SAD, EU i Japan) iz devedesetih godina 20. veka, zapoćeće istorijski period 21. veka. U takvim uslovima polovina zaposlenih ljudi u svetskoj privredi bavila bi se prikupljanjem, analizom, sastavljanjem, strukturiranjem, skladištenjem ili pronalaženjem informacija kao osnova znanja i delovanja. Skoro dve trećine zaposlenih radilo bi kod kuće i komuniciralo sa saradnicima i rukovodiocima preko kompjutera koji će svima omogućiti pristup u sve biblioteke sveta i sva fundamentalna, razvojna i primenjena znanja. Sa svetske scene nestaće proizvodni radnik, a s njim i tejloristički model hijerarhijske organizacije rada, s čvrstim odnosom gospodstva i potčinjenosti, bezgranične moći i slepe poslušnosti. Tejlorističku organizaciju rada zamenjuje mnogo efikasnija i pogodnija mreža organizacije proizvodnje, gde su vođe samo prvi među jednakima. Time će ekonomiju obima sasvim potisnuti i zameniti ekonomija raznolikosti. Učenje će predstavljati novi oblik rada, a do većeg učinka se neće dolaziti podelom rada, nego „kombinacijom podeljenih znanja”.

Literatura

1. Avramović, N. M., & Đukić, S. B. (2020). Vašingtonski konsenzus i izbor tranzicionog puta. *Baština*, (50), 133-146.
2. Babić, B. *Zemlje Istoka*: Privredni oporavak kroz obnovu međusobne saradnje, *Ekonomist*, br. 3/4, Beograd, 1994, str. 135-142
3. Božić-Miljković, I. M. (2019). (Ne)uspeh tranzicionih reformi u zemljama bivše Jugoslavije. *Sociološki pregled*, 53(3), 1102-1131.
4. Duvenger, M. (1964). *Introduction a la politigue*, Idees, Gallimard,
5. Ignjatijević, S., Aničić, A., Vapa-Tankosić, J., & Belokapić-Čavkunović, J. (2020). Utvrđivanje ekonomskih relacija privrednog rasta i zaštite životne sredine. *Oditor*, 6(1), 38-48.
6. Janjetović, R. (2015). Posebni oblici plaćanja dospelih obaveza. *Akcionarstvo*, 21(1), 35-46.
7. Galbrajt, Dž. K. (1990). *The Great Transition Social Reality as a Guide*, Brisel
8. Jovanović, M. (2020). Uspon doktrine neoliberalizma. *Ekonomija: teorija i praksa*, 13(2), 39-54.
9. Knežević, M. (2020). Strateška kultura u geopolitičkom tumačenju tranzita i tranzicije. *Vojno delo*, 72(4), 161-188.
10. Kostadinović, A. G., & Anđelković, P. M. (2019). Tranzicija - iz socijalizma u (pre)okrenuti socijalizam. *Sociološki pregled*, 53(3), 1071-1101.
11. Marković-Savić, O. S. (2019). Humanistički izazovi savremenog društva. *Sociološki pregled*, 53(4), 1766-1773.
12. Mitrović, V., & Mitrović, I. (2020). Politika inovacija poslovnih subjekata u industriji kao faktor održivog razvoja u tranzicionom okruženju. *Ekonomski signali: poslovni magazin*, 15(2), 31-47.
13. Mitrović, J. Č., & Mitrović, V. J. (2019). Promene, izazovi i spremnost zemalja u tranziciji za nove razvojne trendove. *Vojno delo*, 71(2), 224-243.
14. Petrović, R. (2020). Špansko ekonomsko čudo od 1959. do 1973. godine. *Oditor*, 6(1), 66-78.
15. Petrović, R. (2020). Politika ravnomernog regionalnog razvoja Republike Srbije od 2000. do 2018. godine. *Megatrend revija*, 17(1), 45-62.
16. Rosenberg, H. (1976). *Perspectives on Technology*, London, 1976.
17. Stojanović, C. i Stanojević, P. (2017): "Ciljevi organizacionog sistema i IMS-a", *Akcionarstvo*, 23(1), str. 5-18
18. Stojiljković, Z. B. (2019). Sindikati i tranzicija - jedna do kraja neispričana priča. *Sociološki pregled*, 53(3), 860-882.
19. Tinbergen, J. (1965). *Do Communist and Free Economies Show a Converging Palterns*, I. M. Borustein, *Comparative Economic Systems - Models and Cases*, Hemewood,

20. Vujanić, I., Dabetić, Đ., Erić, I., & Đokić, M. (2021). Efekat državne finansijske podrške na preživljavanje start-up organizacija u Srbiji. *Oditor*, 7(1), 71-100.

MANAGEMENT OF TRANSITION PROCESSES IN THE FUNCTION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Jelena Avakumović⁴, Rade Tešić⁵, Danijela Karić⁶

Abstract

The modern world is at a new historical turning point (transition from industrial to post-industrial or information society). Today, this is most often referred to as a transitional or transitional period. However, this process is often reduced as the transition of the planned economies of the former socialist countries to market economies and the transition of their authoritarian social systems to democratic societies.

The modern transitional period represents the period of the realization of the third scientific and technological revolution (biotechnology, robotics, informatics, new materials, conquest of space and sea for production purposes), which changes both production forces and production relations.

Namely, all this leads to a new organization of production, a new type and carrier of production management, changes the importance and role of ownership, factors of production, the nature of distribution, and thus suggests the creation of a new type of social relations. The process of socialization, humanization, new integration is being realized, new technologies are being developed, but also a new quality of life. It is reflected in the transformation of the capitalist and real-socialist mode of production into a new mode of production. We call this transitional stage the modern transitional or transitional period.

Key words: management, transition, sustainable development

Datum dolaska (Date received): 16.03.2021.

Datum prihvatanja (Date accepted): 10.05.2021.

⁴ Faculty of Management, Sremski Karlovci, Njegoševa 1a, 21205 Sremski Karlovci, R. Serbia, e-mail: jelena.avakumovic@famns.edu.rs

⁵ Serbian Forests Doboj, Kneza Lazara 16, 74000 Doboj, Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina

⁶ Univerzitet za poslovne studije, 78000 Banja Luka, Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina